

Oversigter

NYERE SYNSPUNKTER PÅ WOODROW WILSONS UDENRIGSPOLITIK

AF

INGA FLOTO

WOODROW WILSONS udenrigspolitik har været genstand for stadig og heftig debat i amerikansk historieskrivning – af forståelige årsager: Det faldt i Wilsons lod at føre den amerikanske nation ud af den traditionelle isolationisme til aktiv deltagelse i Den første Verdenskrig. Og dette var endda ikke alt, thi Wilson tog skridtet fuldt ud: Interventionen i krigen skulle ikke være en isoleret begivenhed, men tværtimod indledningen til et omfattende politisk og økonomisk engagement. Det var derfor ikke tilfældigt, at den amerikanske præsident blev een af initiativtagerne til etableringen af Folkeforbundet, thi dette skulle netop være et vigtigt instrument for realiseringen af den amerikanske ekspansion. For Wilson blev dette imidlertid på een gang den største sejr og det største nederlag: Folkeforbundet blev en realitet, men USA afslog at blive deltager.

I Wilsons politik er således samlet hele den amerikanske udenrigspolitikens problematik i det 20. årh.; enhver amerikansk historiker, der vil beskæftige sig med Wilsons udenrigspolitik, vil uomgængeligt blive konfronteret med problemer, der er fundamentale også for hans egen tid, og hans vurdering af Wilson vil derfor – bevidst eller ubevidst, direkte eller indirekte – blive præget af hans standpunkt til USA's aktuelle situation. Denne intime sammenhæng mellem fortid og nutid afspejler sig med al ønskelig tydelighed i de problemstillinger, skiftende generationer har valgt. I 30-erne var det temaet engagement eller isolationisme, der prægede debatten om Amerikas udenrigspolitik, og det var ganske det samme tema, der lå til grund for »revisionisternes« store diskussion om den amerikanske intervention i 1. Verdenskrig.¹

¹ Den seneste behandling af denne, den »klassiske« revisionisme, er Warren I. Cohen: *The American Revisionists. The Lessons of Intervention in World War I*, Chicago and London 1967, anmeldt i dette tidsskrifts 12. rk. bd. III, s. 352. Den bedste kortfattede oversigt er Richard W. Leopold: *The Problem of American Intervention, 1917: An*

For den generation af historikere, der efter 2. Verdenskrig tog fat på Wilsons udenrigspolitik, var revisionisme og neutralitetsdebat blevet gold og meningsløs, interventionen akcepteredes nu som en kendsgerning. Det centrale problem for USA's efterkrigstidsposition var sikkerhedsproblemet og nøgleordene i den nye udenrigspolitiske debat var realisme eller idealisme. Og Wilsons udenrigspolitik blev nu atter genstand for en indgående prøvelse ud fra disse nye synsvinkler. Inden denne debat endnu kan siges at være ganske afklaret, har en ny generation af historikere imidlertid taget Wilsons udenrigspolitik op til nærmere efterprøvelse. Og hermed er ikke blot en ny problematik: krig og revolution – det 20. årh. anskuet som en revolutionær epoke – bragt ind i billedet. Også nye metodiske synspunkter er blevet anlagt: Den traditionelle diplomatiske historie er blevet forkastet til fordel for en analyse, der i langt højere grad lægger vægten på samspillet mellem de uden- og indenrigspolitiske faktorer i den givne situation, og samtidig er den temmelig primitive skelnen mellem realisme og idealisme blevet afløst af et langt mere nuanceret begrebsapparat, hvori ideologien som politisk våben har en central placering. En grundlæggende nyvurdering af Woodrow Wilsons udenrigspolitik er blevet resultatet.

Med sin deltagelse i Den anden Verdenskrig førtes USA definitivt ind i stormagtspolitikken, og i modsætning til 1919 medførte krigens afslutning ikke en tilbagevenden til isolationismen, men tværtimod et blivende engagement. Samtidig afløstes modsætningsforholdet til Tyskland af den »kolde krig« mellem USA og Sovjetunionen, og begivenheder som Koreakrigen og Ruslands brud på det amerikanske atommonopol syntes for alvor at rokke Amerikas selvtillid. Man begyndte at stille spørgsmål: Hvorfor er det gået sådan, og hvordan kan vi standse den videre udvikling? En måde at søge svaret på var at gå tilbage til fortiden for at finde, hvad der var »galt« og således undgå de samme »fejltagelser« for fremtiden. Og det er da også det, en række forfattere har forsøgt.

Som typiske repræsentanter står *George F. Kennan*,² *Hans J. Morgenthau*³ og *Robert E. Osgood*.⁴ De er alle »revisionister« i den forstand, at de med udgangspunkt i en bestemt historisk situation vil tage fortiden op til revision for at finde årsagerne til nutidens problemer. Og de er »revisionister« også i den forstand, at det ikke alene er fortiden og nu-

Historical Retrospect. World Politics II, 1949–50, s. 405–425. Se også Harry W. Baehr: A Cycle of Revisionism between two Wars i Donald Sheehan and Harold C. Syrett (eds.): Essays in American Historiography, Papers presented in Honor of Alan Nevins, New York 1960, s. 271–286.

² American Diplomacy 1900–1950, Chicago 1951. I det følgende citeres efter Mentor Book udgaven 1952 (og senere udgaver).

³ In Defense of the National Interest, New York 1951.

⁴ Ideals and Self-Interest in America's Foreign Relations, Chicago 1953.

tiden, men selve fundamentene for Amerikas udenrigspolitik, de vil underkaste fornyet kritisk undersøgelse.⁵ Fælles for de tre forfattere er, at de bekender sig til det, der i political science betegnes som »den realistiske skole«. Hermed menes – groft sagt – den opfattelse, at den grundlæggende faktor i forholdet mellem nationerne er magtkampen, og at det eneste rigtige – og dermed realistiske – udgangspunkt for formuleringen af et lands udenrigspolitik er en erkendelse af dette, og at målet for en sådan realistisk udenrigspolitik er, hvad der måtte tjene den nationale interesse bedst. Nøgleordet for denne skole er magt – power.⁶ I det følgende vil jeg derfor anvende betegnelsen »power-revisionisme« for denne retning i den nyere litteratur.

Powerrevisionismens erklærede formål er da også rent samfundskritisk, det er idedebat snarere end historieskrivning i egentlig forstand. Det man søger i fortiden er argumenter, der kan anvendes på en given politisk situation i nutiden. Dette betyder imidlertid ikke, at man uden videre kan feje powerrevisionismen til side som værende uden interesse for en historiker. Derimod kan man med rette indvende, at en sådan fremstillingsform nødvendigvis må føre til generaliseringer og en ret ensidig fremhævelse af det negative, hvad de pågældende forfattere da også selv erkender.⁷ Det værdifulde i disse behandlinger, set fra en historikers synspunkt, kan og bør imidlertid heller ikke være konklusionerne, men de mange nye aspekter denne uortodokse »approach« har fremdraget: frem for alt den diskussion af sikkerhedsproblemet, der er blevet resultatet.

Det er nemlig sikkerhedsproblemet, der frem for alt optager power-revisionisterne, men trods fælles grundsynspunkter er de tre fremstillinger dog meget forskellige både i form og indhold. Som venteligt var, er *Hans J. Morgenthau* den, der har fremlagt powerrevisionismens standpunkter i »reneste« form, i bogen *In Defense of the National Interest*.⁸ Bogens hovedtema er efterkrigstidens amerikanske politik, men indledningsvis fremlægger Morgenthau sit syn på de tidligere perioder af amerikansk udenrigspolitik. Wilson-tiden får plads i det han kalder den utopiske periode,⁹ karakteriseret ved at den amerikanske politik i dette tids-

⁵ Kennan, anf. sted, s. 5–7 og 56. Osgood, anf. sted, s. vii, ix og 20. Kennan siger det måske klarest: »This is not an attempt to recount a sequence of events, to report the development of new historical fact, or to give a rounded picture of America's diplomacy over fifty years. It is an attempt to look back from a present full of uncertainty and controversy and unhappiness, to see whether a study of the past will not help us to understand some of our present predicaments« (s. 56).

⁶ Hans J. Morgenthau: *Politics among Nations*, New York 1958 (eller senere udgaver), passim. Kennan, anf. sted, s. 72–73 og 101. Osgood, anf. sted, s. 10–17.

⁷ Kennan, anf. sted, s. 64 og 90 ff.

⁸ Jvf. note 3.

⁹ Anf. sted, s. 23–28.

rum blev formuleret efter moralske principper uden relation til landets sande interesse, d.v.s. opretholdelsen af den europæiske magtbalance. Ganske vist kom USA til sidst ind i krigen på den rigtige side, men »it was only the objective force of the national interest, which no rational man could escape, that imposed the source of America's mortal danger upon him (Wilson) as the object of his moral indignation. Thus Wilson in 1917 led the United States into war against Germany for the same reasons, only half-known to himself, for which Jefferson had wished and worked alternately for the victory of England and France. . . . Wilson pursued the right policy, but he pursued it for the wrong reasons«. ¹⁰ Og dette fik katastrofale følger, mener Morgenthau. USA's nationale interesse krævede de allieredes sejr med påfølgende genoprettelse af den europæiske magtbalance. Men det var netop for endeligt at ødelægge denne magtbalance, Wilson gik i krig, og for at erstatte den med en fager ny verden. Resultatet blev Versailles-fredens kompromisser, der ikke tilfredsstillede nogens nationale interesse og mindst af alt USA's.

Wilson's fejltagelse var hans forsøg på at gøre visse moralske principper universelle og erstatte hensynet til USA's sikkerhed med en altruistisk omsorg for en ny og bedre verden. Dette var forkert, for moral kræver et organiseret samfund, således som det findes i de enkelte nationer: kun i forholdet stat-individ får etikken mening. I forholdet mellem nationerne gælder andre, mere primitive love, og udtrykket for den højeste moral i det internationale samkvem er netop hensynet til den enkelte nations sikkerhed. ¹¹

Kennans opfattelse er stort set den samme som Morgenthau's, men hans bog, *American Diplomacy 1900-1950*, ¹² er på mange måder anderledes, langt mere personlig, ja bitter. Derved træder imidlertid også thesens svagheder klarere frem, og det sker på to måder. Det er Kennans opfattelse at de to verdenskrige har været nytteløse, og han siger ganske ligefremt, at han ville have foretrukket Europa som det så ud i 1913 med et stærkt Tyskland, som kunne beskytte Europa mod Rusland. ¹³ Det er derfor hans overbevisning at den rette politik for USA under Den første Verdenskrig ville have været at opruste landet, så det kunne tale med i det internationale samkvem og om nødvendigt have grebet ind på Englands side, hvis magtbalancen for alvor blev truet, og derefter have bragt krigen til hurtig afslutning og genoprettet magtbalancen uden hensyn til de allieredes ekstreme krigsmål. ¹⁴ Om dette stand-

¹⁰ Morgenthau, anf. sted, s. 25 f.

¹¹ Sst. s. 33-39.

¹² Jvf. note 2.

¹³ Kennan, anf. sted, s. 57.

¹⁴ Sst. s. 71 f.

punkt er vel imidlertid blot det at sige, at det i sine forudsætninger ikke alene er uhistorisk, men også urealistisk: det er ønsketænkning slet og ret. Og denne svaghed erkender Kennan selv fuldt og helt: Den politik han har gjort sig til talsmand for, var ganske urealisabel under de givne forhold i USA. Selv om Wilson havde villet, kunne han aldrig have fået det amerikanske folk med sig. Kennan drager den fra hans synsvinkel logiske konsekvens, når han derefter skriver: »If you say that mistakes of the past were unavoidable because of our domestic predilections and habits of thought, you are saying that what stopped us from being more effective than we were was democracy, as practised in this country. . . . A nation which excuses its own failures by the sacred untouchableness of its own habits can excuse itself into complete disaster«.¹⁵

Robert E. Osgoods bog *Ideals and Self-Interest in America's Foreign Relations* er en særdeles grundig analyse af ideer og motiver bag amerikansk udenrigspolitik fra begyndelsen af århundredet frem til 1941. Bogen har samme sigte som Morgenthau's og Kennans arbejder, omend der er en nuanceforskel i grundopfattelsen. Osgood kalder sig nok realist,¹⁶ men samtidig bekender han sig fuldt og helt til den vestlige kulturs idealer,¹⁷ og vil ikke helt slippe dem til fordel for en måske nok så realistisk politik. Hans mål er en passende blanding, og det er den, han vil finde ved at analysere fortiden og lære af dens fejltagelser.¹⁸

Ligesom de øvrige powerrevisionister har også Osgood koncentreret

¹⁵ Sst. s. 73.

¹⁶ Osgood, anf. sted, s. 10-17.

¹⁷ Sst. s. 20.

¹⁸ Forskellen i udsyn mellem Osgood og Morgenthau belyses bedst med et par citater: Osgood: »If national self-interest were the sole standard of conduct common to nations, an improvement of the powerposition of one nation would set off a wave of distrust among the rest; and, eventually, the pressure of international conflict would loosen what moral and ethical restraints man has succeeded in placing on his collective behaviour; international society would disintegrate into a Hobbesian state of anarchy. In the light of the prospect, it is apparent that America's moral leadership is an indispensable instrument of her survival« (s. 450). Morgenthau: »There is a profound and neglected truth hidden in Hobbes' extreme dictum that the state creates morality as well as law and that there is neither morality nor law outside the state. Universal moral principles, such as justice or equality, are capable of guiding political action only to the extent that they have been given concrete content and have been related to political relations by society. . . . No such consensus exists in the relations between nations. For above the national societies there exists no international society. . . . The appeal to moral principles in the international sphere has no concrete universal meaning. It is either so vague as to have no concrete meaning that could provide rational guidance for political action, or it will be nothing but the reflection of the moral preconceptions of a particular nation and will by that same token be unable to gain the universal recognition it pretends to deserve« (In Defense of the National Interest, s. 34 f.). – For en meget indgående kritisk analyse af hele Morgenthaus politiske system se Stanley Hoffmann (ed.): *Contemporary Theory in International Relations*, Englewood Cliff, N.Y. 1960, s. 30-38.

sig om sikkerhedsspørgsmålet. Han tager sit udgangspunkt i Walter Lippmanns these: at USA intervenerede i Den første Verdenskrig for at genoprette den europæiske magtbalance a.h.t. Amerikas sikkerhed.¹⁹ Osgood vil undersøge om denne these holder, og han analyserer derfor et særdeles repræsentativt udvalg af de skrifter, der i neutralitetsperioden beskæftigede sig med spørgsmålet om amerikansk intervention. Dernæst går han over til at behandle enkelte fremtrædende personers standpunkter: Theodore Roosevelt og Wilsons rådgivere. Det resultat Osgood på dette grundlag kommer til er, at for alle disse forfattere, journalister og politikere gælder det, at de i større eller mindre grad var opmærksomme på sikkerhedsproblemet og magtbalancesynspunktet, og at disse anskuelser egentlig lå til grund for deres agitation for amerikansk intervention. Men Osgood viser samtidig, at denne grundopfattelse ikke spillede nogen rolle blandt de argumenter, de fremførte for at nå deres mål. Sikkerheds- og magtbalancehensyn gled hurtigt ud til fordel for ubådskrigens umenneskelighed, nationens ære og selvrespekt, demokratiets kamp mod militarisme og autokrati, osv.

Årsagen til dette finder Osgood i, at selv om disse mennesker betragtede tysk sejr som en trusel mod USA's sikkerhed, følte de dog på intet tidspunkt, at USA's selvstændighed var i fare. De valgte derfor de andre argumenter, så meget mere som disse syntes at være den eneste basis for appel til det amerikanske folk og til Wilson om kraftig national optræden. Osgood har således forkastet Lippmanns these, og han har samtidig peget på en af svaghederne ved powerrevisionismens konklusion anvendt som historisk dom: De mennesker, der for alvor havde øje for sikkerhedsproblemet, anvendte ikke dette argument, fordi de ikke på noget tidspunkt følte, at denne sikkerhed var alvorligt truet. Der var simpelthen ingen rimelig basis for den af powerrevisionisterne krævede betragtningsmåde, den er derimod særdeles velegnet, hvis den anvendes på Amerikas udenrigspolitik i 50-erne, og det er da også i denne sammenhæng, denne litteratur rettelig bør ses.

På overgangen mellem powerrevisionisme og mere traditionel historisk skrivning står *Edward H. Buehrigs* arbejde. I en artikel i *World Politics* III, okt. 1950²⁰ beskæftiger Buehrig sig med den indre modsætning mellem de to elementer, han opfatter som grundpillerne i Wilsons politik: »Freedom of the seas and support of Great Britain were quite different points from which to proceed. Each might have been used as the basis of separate phases of a changing policy. In fact, however, they were employed simultaneously. Since they did not only fail to complement

¹⁹ Lippmann fremsatte denne these i bogen: *U.S. Foreign Policy* (Boston 1943). Thesen var et postulat, men problemet var aktuelt i den situation, der var skabt med USA's indtræden i Den anden Verdenskrig.

²⁰ Wilson's Neutrality Re-examined.

each other but were actually contradictory, the result was to subject American policy to a terrific internal tension». ²¹

Dette modsætningsforhold diskuterer og analyserer Buehrig også i sin bog *Woodrow Wilson and the Balance of Power*. ²² Han viser her, hvordan Wilson søgte at gøre *freedom of the seas* til bindeled under overgangen fra en politik baseret på neutrales rettigheder til en politik, hvis grundlag var den kollektive sikkerhed. Men dette tema er nu ikke længere det centrale: I sin bog om Wilson og magtbalancen har Buehrig forsøgt at lægge powerrevisionismens betragtningsmåde til grund for en almindelig historisk fremstilling. Resultatet er blevet et ikke ganske homogent arbejde, men på den anden side har Buehrig ved sin uortodokse betragtningsmåde formået at kaste nyt lys over mange sider af Wilsons politik, og hans bog er derfor alligevel blevet en af de mest provokerende og inspirerende, der er skrevet om Wilsons neutralitetspolitik. ²³

Det er Buehrigs opfattelse, at powerrevisionisterne har ret i deres kritik, men han er alligevel ikke villig til at se så negativt på Wilsons udenrigspolitik som dem. ²⁴ Han vil i stedet forsøge at forklare, hvorfor sikkerheds- og magtbalancehensynet ikke spillede nogen væsentlig rolle for Wilson, samtidig med at han vil antyde, at sikkerheds- og magtbalanceproblemerne alligevel spillede en større rolle for Wilson, end powerrevisionisterne mener. Der bliver således tale om en meget subtil analyse.

Buehrig mener, at baggrunden for den pro-allierede hældning i den amerikanske neutralitetspolitik var den implicite amerikanske aksept af det britiske søherredømme som garanti for USA's sikkerhed. Det gode forhold til England havde udviklet sig i løbet af sidste halvdel af det 19. årh., men dets betydning for USA's sikkerhed stod ikke amerikanerne klart, det var noget selvfølgeligt. Da krigen begyndte, ophørte den amerikanske handel med Centralmagterne, fordi England beherskede havet, og den amerikanske økonomi blev i stedet mere og mere afhængig af handelen med de allierede. Dette medførte, at de økonomiske og politiske aspekter i den amerikanske politik faldt sammen, og sikkerhedsproblemet trådte derfor aldrig klart frem. Dette ville være

²¹ Anf. sted, s. 1.

²² Bloomington 1955. – Buehrig har også i en forelæsning i anledning af hundredåret for Wilsons fødsel beskæftiget sig med Wilsons politik, men han fremsætter ingen nye synspunkter her: *Woodrow Wilson and Collective Security*, trykt i: *Wilson's Foreign Policy in Perspective*, Bloomington 1957.

²³ Det er måske i denne forbindelse værd at erindre, at Buehrig er political scientist, ikke historiker.

²⁴ Han udtrykker det selv således: »These views, cogently and forcefully expressed, have had a most beneficial effect in stimulating reassessment of American Diplomacy during the first World War. Yet even by these latter-day standards Wilson's diplomacy did not lack acumen«. (*Woodrow Wilson and the Balance of Power*, s. 266).

sket, hvis Tyskland f.eks. havde indskrænket sig til at erklære ubåds-krig mod bevæbnede handelsskibe i januar 1917: USA ville da være blevet tvunget til at træffe en rent politisk afgørelse, og sikkerhedshensynet ville være blevet tydeligt. Men dette skete ikke.

Denne meget fine analyse er et af tyngdepunkterne i bogen, og den er desuden et »svar« til både revisionister og powerrevisionister. Et andet tyngdepunkt er de eminente studier af ledende amerikanske politikere, først og fremmest Bryan og Lansing, der findes i bogens femte kapitel: »The Defence of Principle«. Dette kapitel er interessant også ud fra en anden synsvinkel, det er nemlig her Buehrig diskuterer sikkerhedsproblemet på en måde, der i hvert fald kan tolkes som et »forsvar« for den amerikanske regerings standpunkt. Buehrig bekender sig i dette kapitel til den opfattelse, at kampen for sikkerhed er grundlaget for al politik, og han hævder, at denne søgen efter sikkerhed kan give sig mange udslag, og nævner selv fire aspekter af sikkerhedsproblemet: Sikkerhed kan søges via moralske normer, eller via legale; den kan søges gennem diplomatiet eller gennem evnen til at føre krig (fighting effectiveness): »These four regulators of human action are all means to ends. But concern for security may cause any one of them . . . to become an end in itself . . . In similar fashion the search for security can take the form of solicitude for legal and moral methods of resolving conflict. This was true of American policy in the first World War. Wilson, we shall see, sought to vindicate international law. For purposes of both comparison and contrast, we shall portray Bryan's trust in morality and Lansing's reliance in democracy as guarantees of security, together with Theodore Roosevelt's emphasis on fighting effectiveness.²⁵ . . . That American security should have been viewed from such widely differing standpoints as those described in this chapter is not in itself unusual. The remarkable thing is that each of the various approaches was espoused so dogmatically. . . . Indeed the impression is of a nation unaccustomed to contending with problems of security«. ²⁶ På denne yderst spidsfindige måde søger Buehrig således at »oversætte« den amerikanske neutralitetspolitik til powerrevisionismens sprog.

Den sidste del af bogen er helliget Wilsons fredsbestræbelser. Her viser Buehrig, hvordan Wilson efter at have tabt troen på folkeretten som basis for amerikansk politik langsomt nærmede sig folkeforbundstanken, og hvordan han forsøgte at gøre *freedom of the seas* til bindeled. Buehrig understreger i denne forbindelse kraftigt den skepsis, Wilson meget hurtigt kom til at nære over for udsigten til at blive tvunget ind i krigen på et så snævert grundlag som de folkeretslige principper, han med så stor effekt havde fastslået i sine første ubådsnoter. Denne Wil-

²⁵ Buehrig, anf. sted, s. 108.

²⁶ Sst. s. 167.

sons skepsis over for ubådspolitikken er også fremhævet af Arthur S. Link,²⁷ det er et synspunkt, der har tilkendt Wilsons politik større perspektiv end hidtidige opfattelser, og med rette. Buehrig standser imidlertid ikke ved dette, men vil vise, at selv om Wilson sædvanligvis gav sin politik en moralsk-legalistisk klædedragt, var han dog ikke blind for magtbalancens realiteter: »Not always had he (Wilson) regarded justice as a goal directly accessible through good will and rationality. In the debate with Lansing over the implications for American policy of the ideological aspect of the war, in the candid expression of misgivings to Frank I. Cobb on the eve of the war message, and concealed in the January 22, 1917 address to the Senate – indeed underlying Wilson's whole policy of peace without victory – was an appreciation of the balance of power point of view: namely, that stability is to be found in an equilibrium of forces no less than in moral excellence».²⁸

I den seneste litteratur om Wilsons udenrigspolitik er der i det hele taget en klar tendens til en positiv vurdering af Wilsons politik; og det samtidig en vurdering der lykkeligt har frigjort sig fra både »realisme« og »idealisme« klicheer. Eller som *Daniel M. Smith*, forfatteren af en af de seneste fremstillinger, har udtrykt det: »Wilson has been described by many scholars as primarily an idealist unresponsive to practical considerations in foreign relations. . . . Later studies have substantially modified such estimates. . . . Idealism usually meant for him . . . not ignoring of practical considerations but the exalting of noble purposes and goals . . . his moralistic impulses usually were reenforced rather than contradicted by practical considerations of the national interest».²⁹ Smith har iøvrigt selv givet sit bidrag til diskussionen omkring sikkerhedsproblemet ved en nærmere analyse af de synspunkter, man anlagde i hær- og flådekredse, hvor man fra århundredets begyndelse betragtede Tyskland som den potentielle fjende.³⁰ Hans behandling af neutralitetsperioden i bogen *The Great Departure* er dog frem for alt en koncis præsentation af forskningens nuværende stade, det grundlæggende arbejde er gjort af Ernest R. May og Arthur S. Link, samt – som vi har set – af Buehrig. At denne nyorientering imidlertid har været en vanske-

²⁷ Om Links arbejde se nedenfor.

²⁸ Woodrow Wilson and the Balance of Power, s. 274.

²⁹ Daniel M. Smith: *The Great Departure. The United States and World War I, 1914–1920*, s. 24 f. New York – London – Sydney, John Wiley and Sons, 1965. xiii + 221 s.

³⁰ National Interest and American Intervention, 1917: An Historiographical Appraisal, *The Journal of American History*, Vol. LII. No. 1. June 1965, s. 5–24, især s. 9–11, og *The Great Departure*, s. 10–14. – I bogen *Robert Lansing and American Neutrality, 1914–1917*, Berkeley 1958, har Smith ydet et – måske mindre overbevisende – bidrag til den nyvurdering af den amerikanske udenrigsminister, der også beskæftiger forskningen i disse år.

lig proces, der også har krævet et omstillingsarbejde af den enkelte forfatter, har vi allerede glimtvis kunnet konstatere hos Buchrig, og det træder særdeles tydeligt frem hos *Arthur S. Link*.

Link har i bogstaveligste forstand viet sit liv til Wilson-forskningen, idet han har påtaget sig den nærmest umenneskelige opgave at skrive en ny »officiel« biografi af præsidenten. En sådan omfattende biografisk fremstilling var i alle måder tiltrængt, fordi det første forsøg – Ray Stannard Bakers³¹ – nu må betragtes som forældet. Bakers fremstilling har mange fortjenester, ikke mindst takket være hans overordentlig store indlevelsesevne, men hans politiske vurderinger er ofte yderst farvede og uholdbare. Som den begavede forfatter og journalist han var, lå han alt for ofte under for fristelsen til at skrive på følelsen snarere end på forstanden.³²

Af Links *Wilson-biografi* foreligger nu fem bind,³³ og fremstillingen er hermed ført frem til april 1917, d.v.s. til den amerikanske indtræden i krigen. Link har imidlertid også andetsteds givet mere sammenfattende behandlinger af Wilsons politik, fremfor alt i *Woodrow Wilson and the Progressive Era, 1910–1917*³⁴ og i *Wilson the Diplomatist*.³⁵ Bogen om Wilson og den progressive æra er en eminent indføring i denne periodes amerikanske historie: indenrigspolitikken er hovedpunktet, men i et par kapitler behandles også neutralitetspolitikken. *Wilson the Diplomatist* er derimod helt helliget udenrigspolitikken. Denne sidste fremstilling, hvor Link fremsætter den helhedsopfattelse, han siden har uddybet i de tre seneste bind af biografien, har form af en samling forelæsninger.

Links første fremstilling³⁶ rummer mange af de synspunkter, han så klart fremlægger i *Wilson the Diplomatist*, men hans første behandling bærer samtidig præg af, at mange af Wilsons handlinger forekommer

³¹ Woodrow Wilson, *Life and Letters*. I–VIII, Garden City, N.Y. 1927–39. Alle rede i 1922–23 udsendte han desuden sin fremstilling af Wilsons politik på fredskonferencen: *Woodrow Wilson and World Settlement*. I–III, Garden City, N.Y. I virkeligheden er biografien dog ufuldendt, bind VIII fører ganske vist fremstillingen frem til våbenstilstanden 1918, men på dette tidspunkt havde Baker opgivet at give en sammenhængende beskrivelse: dette bind er nærmest at betegne som en kildesamling.

³² En meget fin analyse af Bakers forfatterskab – såvel det historiske som det litterære og journalistiske – er Robert C. Bannister Jr.: *Ray Stannard Baker*, New Haven 1966.

³³ *Wilson: The Road to the White House*, Princeton 1947; *Wilson: The New Freedom*, Princeton 1956; *Wilson: The Struggle for Neutrality, 1914–1915*, Princeton 1960; *Wilson: Confusions and Crises, 1915–1916*, Princeton 1964; *Wilson: Campaigns for Progressivism and Peace, 1916–1917*, Princeton 1965. Værket udsendes af Princeton University Press.

³⁴ New York 1954. Nu også i Harper Torchbooks.

³⁵ *A Look at His Major Foreign Policies*, Baltimore 1957.

³⁶ *Woodrow Wilson and The Progressive Era*, kap. 4: *Missionary Diplomacy*; kap. 6: *American Neutrality, 1914–15*; kap. 8: *Devious Diplomacy* og kap. 10: *From Peace Without Victory to War*.

ham uforståelige eller i det mindste uoverlagte. Dette illustreres bedst ved hans vurdering af Lansings *modus vivendi* forslag i januar 1916. Links dom over dette er i 1954: »One of the most maladroit blunders in American diplomatic history, it revealed the immaturity and inherent confusion of the President's policies«. ³⁷ I 1957 er det derimod lykkedes Link at få passet forslaget ind i en større sammenhæng, hvorved det får både mening og betydning.

Denne sammenhæng er i korthed: ³⁸ Wilson forsøgte med »strict accountability« noten en tilpasning til det tyske maritime system, sådan som han gjorde det i tilfældet den engelske blokade. Dette blev imidlertid umuligt efter Lusitania's sænkning: »so atrocious was the deed in the eyes of the American people, so flagrant was the violation of elemental national rights, so unneutral and degrading would be an acceptance of the terror campaign against the North Atlantic passenger liners«, men Wilson viste alligevel stor tålmodighed overfor Tyskland. Efter Arabic-løftet begyndte en ny fase i Wilsons udenrigspolitik, han søgte nu at komme til en forståelse med Tyskland, og han forfulgte sit mål ad to veje; dels ved gennem en genoptagelse af Lusitania-forhandlingerne at få ubådsproblemet løst een gang for alle; dels ved at sende sin rådgiver, Edward M. House på en ny mæglingsrejse til Europa for gennem fredsslutning at få alle problemer løst. Som støtte for det første blev *modus vivendi* forslaget til, men Wilson opgav det igen, da der viste sig mulighed for gunstigt resultat af det andet forsøg: fredsbestræbelserne. Da de allierede imidlertid afslog at iværksætte House-Grey overenskomsten og samtidig strammede blokaden, mistede Wilson tilliden til Ententen og nærmede sig mere og mere en upartisk opfattelse, der kulminerede i januar 1917, hvor han var villig til at tvinge de allierede til forhandlingsbordet. Og han gik i sin upartiskhed så vidt, at han synes at have været villig til at anerkende ubådskrig mod bevæbnede handelsskibe.

Det er et spørgsmål om denne helhedsopfattelse kan holde i alle enkeltheder, om ikke den er for »ideal«, for logisk og sammenhængende. Det er efter min mening ikke muligt at tolke Wilsons ubådspolitik som så velovervejet, som Link gerne vil. Desuden var baggrunden for House's Europarejse i begyndelsen af 1916 ikke primært mægling ³⁹ –

³⁷ Sst., s. 206.

³⁸ Wilson the Diplomatist, kap. II og III. – I denne sammenhæng refererer jeg kun Links opfattelse af politikken over for Tyskland; Link har imidlertid også sit »opgør« med 30-ernes revisionisme på linie med Buchrigs ovenfor refererede (Wilson the Diplomatist, s. 35–46).

³⁹ Ernest R. May: The World War and American Isolation, Cambridge, Mass. 1959 (Quadrangle Paperback 1966), s. 327 f., og Buchrig: Woodrow Wilson and the Balance of Power, s. 213.

således som Link selv iøvrigt senere har indrømmet⁴⁰ – og det får konsekvenser for vurderingen af Wilsons politik i denne periode: Links »ideelle« skema kan ikke holde. Man kan næppe iagttage nogen virkelig velovervejet ændring i Wilsons politik før omkring Sussex-krisen.⁴¹ Derimod er Links betragtninger over den sidste del af neutralitetsperioden fra og med opgivelsen af House-Grey memorandum'et særdeles overbevisende, omend man dog rimeligvis må tegne Wilson som mere tøvende i periodens begyndelse, end Link gør det.

I denne sammenhæng er det derfor interessant at bemærke, at Link allerede i 1954 var nået til de synspunkter, som udgør sidste del af hans 1957-tese, medens han jo i sin første bog stod langt mere uforstående over for det første afsnit af neutralitetspolitikken. Det er fristende at tolke dette således: Studiet af neutralitetspolitikken sidste fase er koncentreret om Wilsons person, hans tanker og handlinger, og dette er et emne Link i enestående grad behersker, således som de to første bind af hans Wilsonbiografi så tydeligt viser det. Neutralitetspolitikken første afsnit er derimod »udenrigspolitik« i egentlig forstand, et emne der åbenbart oprindelig lå Link langt fjernere. Han har i usædvanlig grad formået at indleve sig i den progressive periodes tankegang, og det ligger snublende nært at antage, at han også selv er begyndt at tænke ad de samme baner. Ovenstående citat fra Links behandling af Lusitania-krisen synes at støtte denne tolkning; det Link her udtrykker, er jo nemlig ikke blot hans eget synspunkt, det er identisk med den amerikanske befolknings reaktion anno 1915.

Medens Link i sine to første behandlinger af neutralitetsperioden således ikke veg tilbage for dristige theser og skarpe konklusioner, er han i de tre bind af *Wilson-biografien*, der omhandler denne periode, langt mere tilbageholdende. Han ønsker nu at lade »kilderne tale for sig selv« og bringer derfor lange uddrag af det hidtil ofte upublicerede materiale. Mod denne teknik kan der vel i og for sig ikke rejses indvendinger, men resultatet bliver alligevel skuffende, fordi den rene kildegengivelse alt for ofte træder i stedet for den analyserende fortolkning. Dog er dette vel den pris, der betales i enhver »officiel« biografi af »life and letters« typen.

Disse indvendinger skal imidlertid på ingen måde røkke ved værdien af det store oprydningsarbejde Link har præsteret med disse tre bind, og ganske standpunktsløs er fremstillingen nu heller ikke blevet. Det er således lykkedes Link at kaste nyt lys over et af periodens mest omdiskuterede dokumenter, det såkaldte House-Grey Memorandum, der var resultatet af Oberst House's Europarejse i begyndelsen af 1916. For det

⁴⁰ Wilson: *Confusions and Crises*, s. 111–113.

⁴¹ Således som Buehrig gør det – som det synes med større ret.

første kan Link nu fastslå, at hovedformålet med House's rejse for Wilson ikke primært var mægling, men derimod at bibringe de allierede en bedre forståelse af de amerikanske synspunkter m.h.t. blokaden. Om House ganske har forstået dette er imidlertid ikke helt klart, den vigtigste dagbogsnotits om problemet⁴² er meget tåget på dette punkt, og selv om Wilsons egen mening fremgår af instruktionsbrevet til House 24.12.15,⁴³ er det dog ikke så klart formuleret, at det kan udelukkes, at House kan have misforstået det. Men Links opfattelse er i alt fald klar nok: »House could not possibly have misunderstood. As we will see, he later grossly misrepresented the President and misinformed him as well. But, presumably, this was because he thought that he was justified in persuing an independent course because the stakes were so high and the objectives so noble«. ⁴⁴ – Wilson kom altså til at bygge sin politik på falske forudsætninger.

Dette er da det ene af de temaer Link gennemspiller i sin behandling: Da House kom til Europa bagatelliserede han blokadekontroversen i sine samtaler med de allierede politikere, mens han hjem til Wilson skrev, at han havde klarlagt de amerikanske synspunkter fuldstændigt og at de nu blev forstået af de allierede. I sine udtalelser til de allierede politikere om det amerikanske syn på og politik over for krigen gik han omvendt en hel del videre, end han rapporterede hjem. Specielt i samtalerne med Cambon og Briand 2.2.16. og 7.2.16. Det billede Link tegner af House som forhandler er ikke mere flatterende: Han synes totalt at have misfortolket resultatet af en række af de samtaler, han førte, at have troet han fik positive resultater, hvor han i virkeligheden fik pæne ord og afslag, at have projiceret sine egne følelser og ideer over på modparten og fortolket deres udtalelser i dette lys. En naiv og overoptimistisk person, totalt ude af kontakt med realiteterne.⁴⁵

Den mest overlegne og på mange måder skelsættende fremstilling af neutralitetsperioden er imidlertid *Ernest R. May: The World War and American Isolation. 1914-1917*.⁴⁶ Med denne er studiet af neutralitetspolitikken definitivt bragt ind på et nyt spor. May har som den første grebet sin analyse komparativt an,⁴⁷ idet han som tema har valgt samspillet mellem den tyske, engelske og amerikanske politik, og han har

⁴² Samtale House-Wilson 15.12.15, refereret i Link, *Confusions and Crises*, s. 110-112.

⁴³ Citeret sst. s. 113.

⁴⁴ Sst. s. 113.

⁴⁵ Sst. s. 141. – I tredje bind af biografien (især s. 219-220) har Link i sin skildring af House's første mæglingsrejse tegnet de første streger af dette meget skarpe portræt.

⁴⁶ Jvf. note 39.

⁴⁷ Også Link har i sin biografi anvendt både tysk og allieret materiale, men om en egentlig komparativ studie er der ikke tale.

dermed ikke alene klarere end nogen anden forfatter vist, hvor lidt spillerum der egentligt var for en selvstændig amerikansk politik, men han har også på denne måde sat den amerikanske politik ind i det perspektiv, hvor den rettelig hører hjemme. Og dette er i virkeligheden ikke det mindst væsentlige: Her er omsider en behandling, der er totalt frigjort fra den provinsialisme, der uomtvisteligt har præget den hidtidige forskning. Det europæiske perspektiv er kommet for at blive.

Men også på andre måder har May formået at frigøre sig fra tidligere problemstillinger: Med denne bog er det primitive »realisme-idealisme« skema definitivt forladt, og May kan i stedet tilbyde en særdeles nuanceret og kompliceret motivanalyse. Her inddrages ikke blot økonomiske og juridiske aspekter, men også de indenrigspolitiske såvel som de rent personlige motiver. Sikkerhedsproblemet diskuteres naturligvis også, og det lykkes her klart for May at vise – i modsætning til det af power-revisionisterne hævdede – at sikkerhedspolitiske overvejelser faktisk spillede en rolle også for Wilson selv.⁴⁸ Det billede af amatør-diplomaten Wilson, som også Link stedvis har tilsluttet sig,⁴⁹ er nu definitivt forsvundet, og vi præsenteres i stedet for en efterhånden yderst dreven diplomatisk taktiker, der formår at tilpasse sin politik efter modpartens skiftende inden- og udenrigspolitiske situation.⁵⁰

Udover sin meget skarpe understregning af de indenrigspolitiske faktors betydning for udformningen af Wilsons politik⁵¹ fremhæver May især et andet og efter hans mening hidtil undervurderet og negligeret element: prestigen.⁵² Ja, skal man overhovedet tale om en hovedtese i bogen, så er det denne: »The fact that America's prestige was thereafter at risk is obvious. It is of such importance in understanding the relative inflexibility of American policy after June, 1915, however, that the point deserves to be stressed«. ⁵³ Man kan diskutere, om det er rimeligt at tillægge prestigeelementet så stor betydning, som May her gør. Og man kan mene, at Mays endelige dom over Wilsons neutralitetspolitik er rigeligt positiv: »It is hard, indeed, to find fault with Wilson's states-

⁴⁸ Se f. eks. May, anf. sted, s. 169 og 338.

⁴⁹ Jvf. Wilson the Diplomatist, passim.

⁵⁰ Se f. eks. analysen af, hvordan Wilson skærper sin politik over for Tyskland i takt med dette lands voksende vanskeligheder på Balkan (May, anf. sted, s. 166–167). Mays endelige vurdering af diplomaten Wilson (umiddelbart inden interventionen) er denne: »The quickness and adroitness of his tactics contrasted with his slowness and awkwardness in 1915. He had become a more accomplished diplomatist. But his adversary was no longer the same. Diplomacy was of no avail against Ludendorff« (sst. s. 420–421).

⁵¹ Se f. eks. s. 175: »While one may find the deeper sources of this policy in Wilson's own mind and temperament, it is not unfair to say that it suited his domestic aims«.

⁵² Se især s. 153, 156–159, 329, 360–361.

⁵³ Sst. s. 156.

manship«. ⁵⁴ Men man kan næppe komme uden om, at May med denne bog har ydet et væsentligt bidrag til Wilson-litteraturen. ⁵⁵

Som en direkte fortsættelse af Mays studier, kan man måske betragte *David F. Trask: The United States in the Supreme War Council. American War Aims and Inter-Allied Strategy, 1917-1918*. ⁵⁶ Trask er elev af May, ⁵⁷ og det billede han her tegner af diplomaten og strategen Wilson har mange træk fælles med Mays portræt: Trask ser Wilsons krigsstrategi og -diplomati som udtryk for en konsekvent amerikansk politik: snævert militært samarbejde med de allierede, men diplomatisk uafhængighed for ikke at involveres i disses dubiose fredsprogrammer. Wilson ville bevare sin politiske handlefrihed med henblik på den kommende fredskonference.

Det er således ikke blot interventionen, der har optaget forskningen, også den amerikanske politik under krigen og på fredskonferencen har i de seneste år været genstand for et nærmere studium, og det er på mange måder netop inden for dette område, den mest »spændende« udvikling i forskningen har fundet sted. Medens Trasks fremstilling i problemstilling såvel som i metode er rendyrket traditionel diplomatisk historie, har der hos en række andre forfattere været en tendens til at angribe problemerne fra mere utraditionelle synsvinkler. Synsvinkler, der ikke er ganske uden sammenhæng med den aktuelle politiske situation. Hvad der især har optaget disse forfattere, er de ideologiske aspekter af Wilsons udenrigspolitik, og et af de fremmeste resultater er netop blevet den uddybede forståelse af betydningen af dette element.

Denne erkendelse af ideologien som en selvstændig og væsentlig faktor i formuleringen af den amerikanske politik hænger imidlertid nøje sammen med en anden forskydning i problemstillingen: Medens mellemkrigstidens og den første efterkrigstids forskning forståeligt nok i første række havde blikket rettet mod forholdet til Tyskland, har en ny generation af historikere følt sig draget af en ganske anden og for den mere påtrængende problematik: reaktionen på den udfordring, som bolshevismen var. Bolshevismen var imidlertid ikke blot en ideologisk udfordring, det bolshevikkiske Rusland var i sig selv et problem af første rang: Rusland er hermed rykket ind i centrum af forskningen. ⁵⁸ Men Rusland

⁵⁴ Sst. s. 436, se også forordet s. vii: »In the end he (Wilson) had to choose war because he dreamed of peace. Despite the paradoxes, close analysis cannot find the point at which he might have turned back or taken another road«.

⁵⁵ Det må i denne forbindelse bemærkes, at Mays behandling af den tyske politik er lige så original.

⁵⁶ Middletown, Conn. 1961.

⁵⁷ Sst. s. xi.

⁵⁸ Det er i denne sammenhæng interessant at bemærke, at præcis den samme problemforskydning har gjort sig gældende m.h.t. studiet af 30-ernes engelske appeasement-politik. Se herom Ib Damgaard Petersen: Nogle synspunkter på årsagsforløbet ved udbruddet af 2. verdenskrig, dette tidsskrift 12. rk. bd. III, s. 144-150.

af 1917 var det revolutionære Rusland, og det ideologiske budskab bolshevismen bragte Europa var opfordringen til revolution. Atter anslås da her et tema med den højeste grad af relevans til vor egen tids problematik. Når den forskningsmæssige side af denne udvikling imidlertid har vist sig så frugtbar, skyldes det ikke mindst, at denne inddragelse af nye temaer er foregået hånd i hånd med en metodisk nyorientering: Udenrigspolitikken betragtes nu ikke længere isoleret, men som en funktion af indenrigspolitikken.

Naturligvis er samtlige tendenser langt fra ligeligt repræsenteret hos alle forfattere, og kun hos een findes de samlet, alligevel er der væsentlige fælles træk. Wilson-politikken ideologiske dimension er hovedtemaet i to så forskellige bøger som *Lawrence W. Martin: Peace without Victory. Woodrow Wilson and the British Liberals*,⁵⁹ og *Victor S. Mamatey: The United States and East Central Europe: A Study in Wilsonian Diplomacy and Propaganda*.⁶⁰ Martin har, som bogens titel angiver, analyseret den ideologiske overensstemmelse, der var mellem Wilsons offentlige proklamationer om krigens formål og fredens udformning og de tanker, der kom til udtryk i den kreds af engelske »radikale«, der samledes omkring Union of Democratic Control. Og han har endvidere undersøgt den rent faktiske kontakt mellem de to parter, en kontakt, der bl. a. formidledes gennem Edward House. Hermed har Martin imidlertid også på afgørende vis bidraget til omvurderingen af det ideologiske indhold i Wilsons politik: Herefter er det nemlig ikke længere muligt at betragte Wilsons proklamationer som udtryk for en speciel amerikansk »moralsk-legalistisk«⁶¹ tradition og tankegang. De tanker Wilson gav udtryk for, var tværtimod amerikansk-europæisk liberalt fællesgods. Og disse ideer havde i allerhøjeste grad realpolitisk slagkraft, således som f. eks. Mamateys undersøgelse har vist det.

Mamateys analyse af den propaganda-politiske virkning af Wilsons ideologi specielt med henblik på de kommende »nye« nationalstater i Sydøsteuropa betegner en udvidelse og forfinelse af de synspunkter, som Charles Seymour fremsatte allerede i 1934⁶² m. h. t. den amerikanske propagandas virkning på den indenrigspolitiske situation i Tyskland. Mamatey udtrykker det således: »Unlike his (Wilson's) attitude towards Russia, the President's policy towards the Central Powers was unwavering. His well-known formula for breaking down Germany's will to fight, »Peace to the German people, war to the end on the German

⁵⁹ New Haven 1958.

⁶⁰ Princeton 1957.

⁶¹ Udtrykket er Kennans. – Jvf. Kennan, anf. sted, s. 93: »I see the most serious fault of our past policy formulation to lie in something that I might call the legalistic-moralistic approach to international problems«.

⁶² *American Diplomacy during the World War*, Baltimore 1934.

Government« has already been mentioned. Less well known is his propaganda addressed to Germany's Allies. Yet the two formed a logical and coherent whole. The formula really was: »Peace to the German people and the German Allies, war to the end on the German Government«. For about a year, until the spring of 1918, Wilson hammered on this theme with great consistency and eloquence. Its objective was clear: to isolate the German Government from its people and its allies and constrain it to peace«. ⁶³ Altså en i høj grad differentieret politik.

Den for os alle så påtrængende problematik: Konfrontationen mellem den liberale og den marxistiske livsanskuelse er blevet hovedtemaet for en række af de seneste og vægtigste bidrag til Wilson-forskningen. *Christopher Lasch* har i bogen *The American Liberals and the Russian Revolution* ⁶⁴ analyseret netop denne første konfrontation, og denne problemstilling er også blevet det bærende element i *Arno J. Mayers* og *N. Gordon Levins* grundlæggende arbejder.

Med bogen *Political Origins of the New Diplomacy, 1917-1918* ⁶⁵ bragte den dengang 33-årige *Arno Mayer* med eet slag Wilson-forskningen ind på helt nye baner. »Hovedpersonen« i bogen er i virkeligheden ikke Wilson, men den europæiske indenrigspolitiske situation ⁶⁶ imod hvilken Wilsons ideologiske fremstød var rettet, og i hvilken det til dels havde sit udspring. Medens Martin kunne fastslå idenfællesskabet mellem Wilson og de engelske »radikale«, kan Mayer nu udvide billedet til at omfatte ikke blot de europæiske liberale, men også de europæiske socialister: M.h.t. udenrigspolitiske idealer var der et snævert ideologisk fællesskab også mellem disse sidste og Wilson. Der var det til gengæld ikke m.h.t. indenrigspolitisk målsætning. Derfor bragte den russiske revolution Wilsons politik i et alvorligt dilemma, fordi Lenin hermed trådte frem som en farlig konkurrent til socialisternes loyalitet: Han kunne tilbyde ikke blot udenrigspolitisk, men også indenrigspolitisk idenfællesskab. Og Wilsons problem var netop, at han havde brug for både de liberales og socialisternes støtte, hvis han skulle gøre sig håb om at gennemtvinge sit udenrigspolitiske program ved den kommende fredsslutning over for Europas konservative og imperialistiske regeringer. Derfor er det for snævert at betragte Wilsons ideologiske appeller som ene rettet til Centralmagterne, de var også – og ikke mindst – rettet til

⁶³ Mamatey, anf. sted, s. 102. Udhævelsen Mamateys.

⁶⁴ New York and London 1962. Anmeldt i dette tidsskrifts 12. rk. bd. II, s. 278-279.

⁶⁵ New Haven 1959. Bogen er siden udkommet i Meridian Books (Cleveland and New York 1964) under titlen *Wilson vs. Lenin. Political Origins of the New Diplomacy, 1917-1918*.

⁶⁶ Jeg har tidligere omtalt dette aspekt af bogen i dette tidsskrifts 12. rk. bd. III, s. 122-123 og må iøvrigt henvise hertil også m.h.t. en nærmere omtale af forfatterens metode.

Rusland, men måske allervæsentligst: De var rettet til de liberale og socialistiske kræfter i de allierede lande, de kræfter uden hvis støtte Wilson ikke ville kunne gennemføre sin fredspolitik.

Hermed er den wilsonske »idealisme« da sat ind i et helt nyt perspektiv: Ikke alene har Mayer kunnet påvise, at Wilsons proklamationer var dikteret af »objective conditions«⁶⁷ i den europæiske politiske situation, men han har også kunnet fastslå, at denne propaganda var et yderst »realistisk« politisk instrument i den interne magtkamp med koalitionspartnerne om fredens udformning. Og han har endvidere i sit senere forfatterskab⁶⁸ fremhævet endnu en dimension af Wilsons politik: En sejr for det liberale program på fredskonferencen ville sætte præsidenten i stand til at knuse den konservative opposition i USA og genoptage det liberale reformprogram, som krigen havde sat en stopper for. Udenrigspolitik og indenrigspolitik er således i denne forbindelse to sider af samme sag.

Rent konkret kommer Mayers omfortolkning af Wilsons politik klarst til udtryk i hans analyse af krigens mest celebre proklamation: De fjorten Punkter.⁶⁹ Dette manifest, der siden kom i en sådan miskredit, kan ikke retteligt forstås, hvis det løsrives fra den sammenhæng, hvori det har sin oprindelse. De fjorten Punkter (8. januar 1918) opstår i en bestemt politisk situation, nemlig den russiske krise (Brest-Litovsk forhandlingerne), og deres indhold er i høj grad rettet just mod denne situation, de er tidsbestemte. Deres vage og slagordsagtige karakter er netop en funktion af dette: De var propaganda, og propaganda i flere retninger. Dels vendt mod Centralmagternes indenrigspolitiske situation: et forsøg på at understøtte de kræfter, der vendte sig mod den Ludendorffske militarisme. Dels vendt mod Rusland: »Wilson... hoped that a war aims offensive could forestall a separate peace in the East«.⁷⁰ Dels vendt mod den allierede indenrigspolitiske situation: Wilson måtte for alt i verden genvinde det initiativ, som Trotskys flammende fredsoffentliggørelse truede med at fratage ham; og han søgte samtidig at tvinge de allierede regeringer til en liberalisering af deres krigsmål. »Thus Wilson's Fourteen Points had an eminently realistic diplomatic origin«.⁷¹

Mayer valgte ved udsendelsen af paperback udgaven at ændre titlen fra *Political Origins of the New Diplomacy* til *Wilson vs. Lenin* med den begrundelse, at denne titel »reveals the content and nature of the book more accurately than the original title«, ⁷² og han foregreb dermed i

⁶⁷ Wilson vs. Lenin, s. 139.

⁶⁸ Herom mere nedenfor.

⁶⁹ Wilson vs. Lenin, kap. 9: Wilson issues a countermanifesto.

⁷⁰ Sst. s. 341.

⁷¹ Sst. s. 352.

⁷² Sst. s. iv.

nogen grad den akcentuering af problemstillingen, der kan iagttages i hans sidste bog: *Politics and Diplomacy of Peacemaking. Containment and Counterrevolution at Versailles, 1918-1919*.⁷³ Bogen er på mange måder en direkte fortsættelse af den første. Metoden er ganske den samme: komparativ og med kraftig understregning af samspillet mellem inden- og udenrigspolitik, og interesseområdet ligeså: ikke dag-til-dag forhandlingerne, men »the political and diplomatic context and climate«,⁷⁴ d.v.s. ikke så meget forhandlingerne i Paris som den europæiske situation, der var deres genstand. Nøgleordene i Mayers fremstilling er »Containment and Counterrevolution«:

Medens det i perioden 1917-1918 var venstrekræfterne, der afgørende prægede den politiske og diplomatiske udvikling,⁷⁵ så var perioden efter våbenstilstanden karakteriseret ved et kraftigt ryk mod højre, en udvikling der samtidig medvirkede til venstrefløjens yderligere radikaliserings. Det politiske liv polariseredes på bekostning af centrum, og centrum var netop Wilson. Da Wilson kom til Paris var hans position ikke alene undergravet hjemme, men også i Europa: De kræfter han støttede sig på, var i rask tilbagegang; de betingelser, hvorunder hans principper og mål var blevet udformet, eksisterede ikke længere. Alligevel blev De fjorten Punkter ikke ganske skubbet til side: ». . . until May 1919 the Allied Governments could not afford to disavow Woodrow Wilson publicly. . . . Without the still potent spell of Wilsonianism the swing toward Leninism within the Left might well have assumed considerable proportions«. ⁷⁶ – Wilson var altså en slags gidsel.

Den amerikanske præsidents tilhængere var i defensiven på begge sider af Atlanten, og hans snævre politiske basis er måske årsagen til, at han tøvede med at gå hen over hovedet på koalitionspartnerne. »The issue is hardly whether or not Wilson was sincere about his principles and aims; nor is the issue one of the quality of his strategic and tactical skills as diplomatist and politician. Even assuming Wilson scored exceptionally high on all these counts, a prior question must be considered: how pertinent and consequential was Wilson's reformist project in the crisis setting of 1918-1919. Unlike Clemenceau, the President strained to understand this crisis in its world historical context. . . . Wilson's concern was less with the importance of the Revolution for Russia than for Europe and the world«. ⁷⁷ Dette citat er centralt for Mayers Wilson-

⁷³ London 1968. (New York 1967).

⁷⁴ *Politics and Diplomacy* . . . , s. vii.

⁷⁵ Således som Mayer viste det i sin første bog (jvf. note 66).

⁷⁶ *Politics and Diplomacy* . . . , s. 16.

⁷⁷ Sst. s. 20-21. – I artiklen: 'Historical Thought and American Foreign Policy in the Era of the First World War' i Francis L. Loewenheim (ed.): *The Historian and the Diplomat. The Role of History and Historians in American Foreign Policy*, New York 1967, s. 73-90, har Mayer på overbevisende måde uddybet denne sin Wilson-

opfattelse og for bogens hovedthese. Han tager derefter skridtet fuldt ud, når han understreger, at netop fordi Wilson så revolutionstruslen i det videre perspektiv: »Wilson spearheaded various Allied efforts to tame the Russian Revolution. In fact, these efforts came to be central to Wilson's overall peacemaking strategy«. ⁷⁸

Hvad Mayer har villet er nemlig ikke blot en ny fortolkning af Wilsons politik i Paris, men en ny fortolkning af hele fredskonferencen: »The constellation of political forces in the Allied and Associated nations was more decisive for the course and outcome of the Paris Peace Conference than the personalities, negotiating skills, and historical culture of the members of the major delegations. Similarly, the near-anomie throughout Central and Eastern Europe rather than deficiencies or mistakes in the planning, organization, and running of the conference shaped the erratic pace and agenda of the negotiations«. ⁷⁹ »Hence, even though the Conference was convened to settle the fate of the defeated powers, the German question was not the first substantive issue on the agenda of the Peace Conference: instead »it was mutually agreed that the strongest most pressing question and the one to

fortolkning gennem en analyse af Wilson som historiker. (Wilson havde en akademisk karriere bag sig inden han trådte ind i politik). Pointen i denne analyse er, at Wilson tilhørte »New History«-skolen (s. 73) og derfor: »Had he still been a Rankian, he would have made a fetish of the primacy of foreign policy instead of bowing to it as an unfortunate wartime necessity; he would also have viewed the present struggle as a conventional though geographically inflated between and among monolithic sovereign states. However, as a New Historian turned statesman . . . he could not close his eyes to the fundamental internal social conflicts - . . . »the instinct of the time is social rather than political« - behind this world war. The war was the unrushing tide, and he looked for the silent forces that were lifting it. Presently the onslaught of the Right in America, the revolution in Russia, and the response to that revolution throughout Europe confirmed him in his diagnosis that the external war between the Associated and Central Powers was at the same time an internal struggle between the forces of order and the forces of change, an internal struggle the outcome of which would be significantly influenced by the course of the war and the nature of the peace settlement« (s. 80-81). - Dette citat dækker naturligvis også Mayers egne synspunkter, jvf. *Politics and Diplomacy* . . . , s. 559-565. - Den gængse, af Keynes grundlagte, opfattelse af Wilson som den naive idealist i hænderne på de europæiske realpolitikere er iøvrigt også blevet anfægtet af Jean-Baptiste Duroselle ud fra mere traditionelle kriterier: »Wilson joignait en effet à son idéal un grand réalisme tactique et une belle habileté manœuvrière« (Pierre Renouvin et Jean-Baptiste Duroselle: *Introduction à L'Histoire des Relations Internationales*, Paris 1966, s. 301). Duroselle grunder sin opfattelse på en analyse af »De fire Stores« forhandlinger, således som de kan studeres i Paul Mantoux's mødereferater (P. Mantoux: *Les Délibérations du Conseil des Quatre*, I-II, Paris 1955; jvf. J.-B. Duroselle: 'Wilson et Clemenceau' i *Centenaire Woodrow Wilson*, Genève 1956, s. 75-94, og samme: *De Wilson à Roosevelt. La Politique Extérieure des Etats-Unis 1913-45*, Paris 1960, s. 114-127, især s. 115).

⁷⁸ *Politics and Diplomacy* . . . , s. 21.

⁷⁹ Sst. s. 347.

be considered first by the representatives of the Five Great Powers was the Russian situation, with particular reference to the Bolsheviki question«⁸⁰ – Det afgørende problem i 1919 var ikke Tyskland, men Rusland, den frygtede fjende var ikke den tyske hær, men revolutionens spredning.

Denne erkendelse er naturligvis ikke ny: »Thorstein Veblen was the first to note that the compact to reduce Soviet Russia and contain Bolshevism »was not written into the text of the Treaty (but) may rather be said to have been the parchment upon which that text was written«⁸¹ Men det var en erkendelse, der meget hurtigt gled i baggrunden til fordel for den desillusionerede liberale fortolkning repræsenteret af navne som John Maynard Keynes⁸² og Harold Nicolson⁸³ og som iøvrigt blev fortrængt af den faktiske politiske udvikling i Mellemkrigstiden, hvor Tysklands tilpasning meget hurtigt blev det problem, der overskyggede alle andre. Nok så afgørende er det imidlertid, at det er en erkendelse, som deltes af samtidige iagttagere. Og på dette er Ray Stannard Baker måske det tydeligste eksempel.

Baker, Wilsons senere biograf,⁸⁴ var til stede i Paris som pressesekretær for den amerikanske delegation. Han var på dette tidspunkt een af Amerikas mest fremtrædende journalister af liberal observans, og han havde desuden tilbragt krigens sidste år i Europa som State Departments særlige udsending med henblik på indsamling af materiale om de europæiske venstrekræfter.⁸⁵ Baker havde således alle forudsætninger for at iagttage og forstå de kræfter, der rørte sig i Europa, og dette kombineret med hans ekstreme følsomhed og fremragende stilistiske evner gør hans dagbog⁸⁶ fra fredskonferencen til eet af denne periodes mest fascinerende dokumenter. Det indtryk man får ved gennemlæsningen af Bakers dagbog kan bedst gengives med hans egne ord: »The effect of the Russian problem on the Paris Conference . . . was profound: Paris cannot be understood without Moscow. Without ever being represented at Paris at all, the Bolsheviki and Bolshevism were powerful elements at every turn. Russia played a more vital part at Paris than

⁸⁰ Sst. s. 417.

⁸¹ Sst. s. 29, se også *Historical Thought* . . . , s. 89.

⁸² *The Economic Consequences of the Peace*, New York 1920.

⁸³ *Peacemaking 1919*, London 1933. Senest udsendt af University Paperbacks, Methuen, London, 1964, anmeldt i dette tidsskrifts 12. rk. bd. II, s. 591.

⁸⁴ Jvf. note 31.

⁸⁵ Bakers korrespondance herom findes dels i Ray Stannard Baker papers, Library of Congress; dels i Frank Polk papers og Edward M. House papers, begge Yale University Library.

⁸⁶ Bakers håndskrevne dagbog findes i Ray Stannard Baker papers, Library of Congress. Mayer har aftrykt vigtige uddrag: *Politics and Diplomacy* . . . , s. 515, 571–575 og 699–700.

Prussia! . . .«. ⁸⁷ Det er dette synspunkt, som Mayer nu har gjort til sit, ⁸⁸ og der kan iøvrigt ikke herske tvivl om, at Mayer udover sin hovedthese også på en række andre punkter står i gæld til Baker. ⁸⁹

Det er utvivlsomt, at Mayer har ramt noget centralt med sin analyse af det politiske klima omkring fredskonferencen. Spørgsmålet er imidlertid, om han også herigennem har givet en ny fortolkning af den diplomatiske konflikt, således som titlen lover: »Politics and Diplomacy«. Mayer lægger i sin fortolkning et afgørende skel ved den ungarske revolution, som han kæder sammen med marts-april krisen på konferencen under den rammende titel: »The Peace Conference Shaken«. ⁹⁰ Det for Mayers these yderst betænkelige er imidlertid, at marts-april krisen faktisk har sin oprindelse før den ungarske revolution, ⁹¹ og at han selv indrømmer dette:

I kapitlet »Storm Signals«, ⁹² der i fremstillingen placeres umiddelbart før beskrivelsen af virkningen af den ungarske revolution, analyserer Mayer det politiske klima omkring konferencen og understreger stærkt revolutionsangsten: »In retrospect the chances of a collapse of order and authority may appear to have been quite small; at the time, however, the specter of revolution was ever-present«, ⁹³ og han retter specielt blikket mod forholdene i Tyskland, hvor han understreger, at den tiltagende uro her i slutningen af februar og begyndelsen af marts fik afgørende indflydelse på beslutningen om at slække blokaden. ⁹⁴ Han indrømmer dog samtidig, at »No doubt elements other than this crescendo of alarm went into the decision to loosen the blockade in mid-March«. ⁹⁵ Videre fremhæver han, at situationen i Østeuropa stadig var uafklaret, og hele situationen dermed stadig svævende: »These

⁸⁷ Woodrow Wilson and World Settlement, II, (jvf. note 31), s. 64.

⁸⁸ Jvf. Politics and Diplomacy . . . , s. 29. — Da Baker selv skulle skrive fredskonferencens historie (Woodrow Wilson and World Settlement I-III, jvf. note 31) forlod han imidlertid selv delvis sin these, fordi hans fremstilling primært havde et indenrigspolitisk amerikansk formål: Den var ment som et forsvar for Wilsons politik og specielt for Folkeforbundet.

⁸⁹ F. eks. m.h.t. fortolkningen af nedsættelsen af Folkeforbundscommissionen — uden at Mayer dog henviser til Baker (Politics and Diplomacy . . . , s. 363). Fortolkningen er eet af de kontroversielle punkter i Bakers fremstilling. (For den amerikanske debat om fredskonferencen se Robert C. Binkley: Ten Years of Peace Conference History, The Journal of Modern History, I, 1929, s. 607-629, og Paul Birdsall: The Second Decade of Peace Conference History, sst. XI, 1939, s. 362-378). Endvidere m.h.t. fortolkningen af virkningen af Wilsons indkaldelse af SS. »George Washington« under krisen i april (Politics and Diplomacy . . . , s. 698). Om dette sidste mere senere.

⁹⁰ Politics and Diplomacy . . . , Part Five, s. 557-749.

⁹¹ Begivenhederne i Budapest blev kendt i Paris den 22. marts.

⁹² Politics and Diplomacy . . . , s. 488-520.

⁹³ Sst. s. 488.

⁹⁴ Sst. s. 492-504.

⁹⁵ Sst. s. 504.

apprehensions also rose to the surface in official circles«. ⁹⁶ Og som et eksempel på den voksende følelse af »a race between peace and anarchy« bringer Mayer derefter fyldige uddrag fra Bakers dagbog: »Starting around March 18 the Press Secretary of the American Delegation registered a decided change in mood and outlook«. ⁹⁷ Men hvad Mayer ganske overser, eller i hvert fald ikke nævner, er, at dette omslag, ikke blot hos Baker, men hos alle andre, ikke alene hænger sammen med den europæiske situation, men også, og måske nok så meget, med den simple kendsgerning, at Wilsons tilbagekomst den 13. marts ikke bragte det længe ventede skred i forhandlingerne, men tværtimod »deadlock«. ⁹⁸ Ja, det at han overhovedet ikke nævner Wilsons tilbagekomst, må vistnok siges at være at tillempe bevisførelsen udover det tilladelige for at få den til at passe med thesen.

Ganske de samme synspunkter må anlægges på Mayers fremstilling af Fontainebleau-memorandum'ets tilblivelse: Garanti-tilbudet og Frankrigs uacceptable modkrav betød indledningen til en ny forhandlingsrunde, og Fontainebleau-memorandum'et blev resultatet. »What cannot be overlooked is that this review, which culminated in the remarkable Fontainebleau Memorandum of March 25, got under way *before* Paris was shaken by Béla Kun's takeover in Budapest. Henry Wilson initiated it on March 18 by engaging Phillip Kerr and Maurice Hankey in wide-ranging discussions«. ⁹⁹ Men dette er jo netop sagen: det skete *inden* revolutionsspøgelset atter dukkede op over horisonten, altså var det måske nærliggende at tilskrive det andre årsager. Da Mayer imidlertid ikke gør dette, bliver hans fremhævelse af »before« temmelig uforståelig. Og Mayer hævder videre, at den kreds, der stod bag udformningen af memorandum'et (undtagen Henry Wilson) »now reflected the growing opinion which, intimidated by the specter of Bolshevism, tended »toward a fairly moderate treatment of Germany, in order not to crush her morally, the idea (being) that a reasonably strong German state was a healthy thing for Europe«. ¹⁰⁰ Men er dette ikke atter at strække argumentationen for vidt? Havde dette synspunkt ikke hele tiden været grundlæggende for den engelske politik?

Kan man således have sine tvivl m.h.t. den altomfattende karakter af Mayers these, så gælder det samme m.h.t. thesens specifikke anvendelse på tolkningen af Wilsons politik. Afgørende må i denne forbindelse

⁹⁶ Sst. s. 515.

⁹⁷ Sst. s. 515.

⁹⁸ De spændte forventninger og de påfølgende bristede illusioner afspejler sig f. eks. klart i pressereaktionen i tiden omkring og efter Wilsons tilbagekomst. (Intelligence Summary, France, Great Britain, United States i William C. Bullitt papers, Yale University Library).

⁹⁹ Politics and Diplomacy . . . , s. 518, fremhævelsen Mayers.

¹⁰⁰ Sst. s. 519.

være fortolkningen af Wilsons handlinger på højdepunktet af marts-april krisen, d.v.s. den betydning man skal tillægge indkaldelsen (den 7. april) af SS. »George Washington« og den deri implicite trusel om at forlade konferencen og således sprænge fredsforhandlingerne. Som bekendt gjorde Wilson aldrig alvor af denne trusel, og Mayer forklarer hvorfor: »This thinly disguised pressure instantly moved Clemenceau – but not Orlando – to a more conciliatory position. Between April 8 and 13, the Franco-American stalemate over the Saar, the Rhine frontier, and reparations was broken and the press campaign against Wilson began to subside«. ¹⁰¹ Det er Bakers fortolkning Mayer her »køber«, ¹⁰² og det er samtidig den fortolkning kredsen omkring Wilson naturligt nok ønskede. ¹⁰³ Det er imidlertid en fortolkning, der absolut ikke står uimodsiget:

»According to Ray Stannard Baker, this »bold gesture« intimidated both Clemenceau and Lloyd George, who now became more conciliatory. However, as Seymour has pointed out, it was Wilson, not Clemenceau nor Lloyd George, who conceded most in the negotiations of the following week«. ¹⁰⁴ – Og den hektiske uge i midten af april er da også i den hidtidige forskning blevet betragtet som den periode, hvor Wilson indgik den serie af kompromis'er med de allierede, der dels resulterede i Versailles-traktaten, dels i de allieredes definitive akcept af Folkeforbundet. Når Mayer derfor alligevel så blankt akcepterer Bakers vurdering, kan det kun skyldes, at han godtager Bakers konklusion: »When it came to the crisis, then, the need to hold the world steady, keep order, and fight both extremes – militarism on the one hand and Bolshevism on the other – the responsibility of breaking up the Conference became too great«. ¹⁰⁵ Thi for Mayer er jo netop, som vi har set, »inddæmningen« af Bolshevismen et hovedelement i Wilsons politik. ¹⁰⁶

Spørgsmålet er imidlertid, hvad der på dette kritiske tidspunkt havde topprioritet i Wilsons politik: Europa eller Amerika. Mayer har selv,

¹⁰¹ *Politics and Diplomacy*, s. 698.

¹⁰² Mayer henviser selv til Woodrow Wilson and World Settlement, II, s. 57 ff.

¹⁰³ Se Cary Grayson (Wilson's livlæge og nære fortrolige) til Joseph Tumulty (Wilson's sekretær, Washington) 10.4.19: »The French are the champion time killers of the world. The George Washington incident has had a castor oil effect on them all. More progress has been made in the last two days than has been made for the last two weeks«. (Wilson papers, Series 5 A, Library of Congress). Graysons telegram er svaret på Tumultys skarpe reaktion, jvf. note 111 nedenfor.

¹⁰⁴ Alexander L. George and Juliette L. George: Woodrow Wilson and Colonel House. A Personality Study, New York 1964 (1956), s. 255, jvf. Charles Seymour (ed.): The Intimate Papers of Colonel House, IV, London 1928, s. 419.

¹⁰⁵ Woodrow Wilson and World Settlement, II, s. 64. Jvf. Mayer, *Historical Thought* ..., s. 86 n-87 n.

¹⁰⁶ Jvf. note 78.

som tidligere omtalt, meget kraftigt understreget det indenrigspolitiske aspekt af Wilsons udenrigspolitik: »Fatally weakened by the outcome of the congressional elections, the President looked for political support to Europe, where the non-revolutionary Left was eager to follow his leadership. . . . A partial but nevertheless distinct diplomatic victory in Europe might give Wilson the strength and momentum to initiate a revival of the New Freedom in Washington.«¹⁰⁷ Men på det punkt, hvor det måtte forekomme allermest relevant at føre denne argumentation i marken, tier Mayer ganske. Han behandler udførligt i to kapitler under fællestitlen »Intrusion of Politics«¹⁰⁸ indvirkningen af henholdsvis den engelske og den franske indenrigspolitiske udvikling på konferencekrisen, medens den amerikanske situation overhovedet ikke berøres. Og dog er der netop talrige vidnesbyrd om, at Wilson siden tilbagekomsten i midten af marts primært, ja, måske udelukkende havde denne situation i tankerne.¹⁰⁹

Wilson's »barometer« m. h. t. stemningen i USA var Joseph Tumulty, hans mangeårige sekretær, og en nærmere analyse af den telegrafiske korrespondance mellem de to mænd belyser det snævre samspil der er mellem Tumultys tolkning af stemningen i Amerika og en række af Wilsons handlinger.¹¹⁰ Og Tumultys fortolkning af den amerikanske reaktion på »George Washington« episoden var klar og eentydig: »The ordering of the GEORGE WASHINGTON to return to France looked upon here as an act of impatience and petulance on the President's part and not accepted here in good grace either by friends or foes. It is considered as evidence that the President intends to leave the conference if his views are not accepted. I think this method of withdrawal most unwise and fraught with the most dangerous possibilities here and abroad, because it puts on the President the responsibility of withdrawing when the President should by his own act place the responsibility for a break of the Conference where it properly belongs. . . . A withdrawal at this time would be a desertation.«¹¹¹ Denne meget skarpe stilling-

¹⁰⁷ *Politics and Diplomacy* . . . , s. 168, jvf. note 68 ovenfor. – Se også *Historical Thought* . . . , s. 81.

¹⁰⁸ *Politics and Diplomacy* . . . , kap. 18 og 19, s. 604–672.

¹⁰⁹ Jeg håber senere i anden forbindelse at kunne bringe udførlig dokumentation for disse synspunkter.

¹¹⁰ Jeg håber senere at kunne bringe mere udførlig dokumentation for denne påstand. – Tumulty-Wilson (Grayson) korrespondancen findes i Wilson papers, Series 5A, Library of Congress. En del af denne er desuden aftrykt i Joseph P. Tumulty: *Woodrow Wilson as I know him*, London 1922, s. 515–546.

¹¹¹ Tumulty til Grayson 9.4.19. Wilson papers, Series 5A. – Det bemærkelsesværdige i denne sammenhæng er iøvrigt, at Mayer faktisk selv citerer ovennævnte telegram (s. 698), men slet ikke drager konsekvensen, blot skriver: »In this instance, as in all others, Tumulty was first and foremost attuned to the home reaction to his chief's diplo-

tagen må have ramt Wilson hårdt. Den viste nemlig aldeles eentydigt, at døren for en tilbagetrækning var definitivt lukket, fordi en sådan tilbagetrækning ikke ville kunne forstås i Amerika. Han ville på den måde endeligt have sat sin hjemlige position over styr.¹¹²

Nu er Mayers hovedinteresse ikke de enkelte personers motiver, men de kræfter og strukturer, der måtte betinge de agerendes handlinger, og netop i denne milieu-beskrivelse er han jo, som vi har set, nået meget vidt. I det foregående er det imidlertid antydnet, at samarbejdsnningen mellem de to »lag« i fremstillingen ikke altid er lige overbevisende i den sidste bog, men nok i den første. Og dette hænger i nogen grad sammen med den metode, Mayer anvender:

Han bekender sig til den »analytiske« frem for den »fortællende« historieskrivning (analytic – narrative),¹¹³ hvad der må forekomme overraskende, al den stund hans fremstillingsform netop ikke er analyserende, men beskrivende. Han betjener sig af en nærmest »impressionistisk« metode: repræsentative citater snarere end egentlig analyse. Faren ved denne metode er imidlertid, at der kan komme noget upræcist over hele fremstillingen, ikke blot ved at nuancer forsvinder, men også ved at væsentlige problemstillinger forskubbes eller indsnævres. Disse svagheder var uden betydning i den første bog, fordi analyse og beskrivelse her var to sider af samme sag: Gennem beskrivelsen af den europæiske politiske udvikling muliggjordes samtidig en analyse af væsentlige elementer i Wilsons politik; og samtidig var der tale om en skarpt afgrænset problemstilling. Det samme er imidlertid ikke tilfældet med Mayers sidste bog: Problemstillingen er her så kompliceret og emnet så omfattende, at en større analytisk præcision i høj grad havde været ønskelig. Det eksempel, der i denne sammenhæng især trænger sig på, er den totale mangel på en analyse af Wilsons politiske konception, netop fordi forfatteren jo bl. a. har villet give en ny fortolkning af præsidentens politik. Denne mangel viser sig klarest i fremstillingen af Wilsons politik overfor den bolshevikkiske regering: Mayers vurdering bliver her skæv p.g.a. hans utilstrækkelige analyseapparat. Dette belyses imidlertid bedst i forbindelse med en nærmere omtale af det seneste og måske vægtigste bidrag til Wilson-litteraturen.

Med bogen *Woodrow Wilson and World Politics. America's Response to War and Revolution*,¹¹⁴ har N. Gordon Levin Jr. givet den ovenfor eftermacy« (s. 699). Det afgørende i denne forbindelse er jo imidlertid ikke om Tumulty, men om Wilson var »first and foremost attuned to the home reaction«.

¹¹² Hermed være naturligvis på ingen måde sagt, at hensynet til den amerikanske situation var det eneste element i Wilsons beslutning om at blive. Mange andre faktorer spillede ind, herunder ikke mindst frykten for at lade Europa ene overfor revolutionsfaren. Det afgørende er imidlertid rangfølgen af disse faktorer.

¹¹³ Jvf. Mayers: *Post-War Nationalisms 1918–1919, Past and Present*, 34, 1966, s. 114.

¹¹⁴ New York, Oxford University Press, 1968. xii + 340 s.

lyste analyse af Wilsons udenrigspolitiske konception: »... an integrated analysis of the theory and practice of Wilsonian foreign policy in the 1917-1919 period«. ¹¹⁵ Som Mayer og Lasch er også Levin i allerhøjeste grad motiveret af det sammenfald i problematik, han har ment at finde, mellem Wilsons situation og vor egen, og han når til den konklusion, at Wilson gennem sin politiske målsætning lagde fundamentet til »a modern American foreign policy«. ¹¹⁶ »This ultimate Wilsonian goal may be defined as the attainment of a peaceful liberal capitalist world order under international law, safe both from traditional imperialism and revolutionary socialism, within whose stable liberal confines a missionary America could find moral and economic pre-eminence. In our own time this basic Wilsonian vision, at once progressive and conservative, continues to motivate America's foreign policy decision-makers«. ¹¹⁷

Wilson's politik var rettet mod etableringen af en stabil verdensorden baseret på en liberal-kapitalistisk internationalismes grund. Han tilbød således en centrum-løsning mellem imperialismen fra højre og revolutionen fra venstre. Og netop fordi en sådan liberal-kapitalistisk internationalistisk løsning samtidig ville sikre optimale betingelser for den amerikanske økonomiske udvikling, var der for Wilson ingen modsætning, men tværtimod et sammenfald mellem USA's nationale interesse og den internationalisme, han stod som talsmand for. »The heart of the matter is that Wilson's conception of America's exceptional mission made it possible for him to reconcile the rapid growth of the economic and military power of the United States with what he conceived to be America's unselfish service to humanity«. ¹¹⁸ – Levins analyse resulterer således i en videre udvikling og forfinelse af Mayers synspunkter, ¹¹⁹ idet det dog samtidig er væsentligt at understrege, at Levin er nået til sit resultat uafhængigt af Mayers anden bog.

Levin har i modsætning til Mayer ikke prioriteret de forskellige elementer i Wilsons politik, men analyseret både Tysklandspolitikken, Folkeforbundspolitikken og Ruslandspolitikken som ligeberettigede komponenter i den samlede konception. ¹²⁰ Og herved har han bl.a. ved sin

¹¹⁵ Levin, s. vii. – Det er udelukkende udenrigspolitikken, der interesserer Levin.

¹¹⁶ Sst. s. 1. – Se også side 2: »The crucial importance of Wilsonianism, then, in the context of twentieth-century American foreign relations, lies in the fact that the Wilson Administration first defined the American national interest in liberal-internationalist terms in response to war and social revolution, the two dominant political factors of our time«. – Jvf. også s. 260.

¹¹⁷ Sst. s. vii.

¹¹⁸ Sst. s. 8.

¹¹⁹ Levin fremhæver selv sin gæld til Louis Hartz, Arno Mayer og William Appleman Williams. — Sst. s. vii.

¹²⁰ »So far our discussion of the Paris Peace Conference has been focused almost

yderst skarpsindige analyse af kombinationen af »reintegrationist« og »punitive« tendenser i Wilsons Tysklandspolitik givet et yderst originalt bidrag til forståelsen af præsidentens fredskonferencepolitik.¹²¹ Levin har således ikke som Mayer villet gøre anti-bolshevismen til det centrale element i Wilsons politik,¹²² men også på andre punkter adskiller hans opfattelse af Wilsons Ruslandspolitik sig fra Mayers: Først og fremmest i det fundamentale spørgsmål, om Wilson på noget tidspunkt var villig til at anerkende den bolshevikkiske regering.¹²³ Afgørende er i så henseende tolkningen af den såkaldte Bullitt-mission: Var den afsendt med Wilsons vidende og var han indforstået med dens formål?

Mayer tager i virkeligheden ikke klart standpunkt til nogen af disse problemer.¹²⁴ På et vist stadium af sin fremstilling synes han at mene både, at Wilson gav sit samtykke til Bullitt-missionen og at han egentlig ønskede en tilnærmelse til bolshevikkerne, hvis det havde været politisk realisabelt.¹²⁵ Kort efter skifter Mayer imidlertid mening, idet han nu alene synes at tilskrive House og Lansing initiativet til missionen,¹²⁶ men han fastholder dog at missionens formål, en *modus vivendi* med Lenin, var »compatible with key tenets of the Wilsonian formula«.¹²⁷

entirely on the ideology and politics of the Wilsonian reintegrationist approach to Germany. Historical forces are, however, rarely without their internal contradictions, and if we are really to understand Wilsonian policy at Paris in all its true complexity, we must now complicate the picture by discussing the tension in Wilsonian theory and practice between the desire to reintegrate Germany and the desire to punish and control Germany. Yet even this is not all. We must also come to understand the relationship of this reintegrationist-punitive dialectic, played out in Wilsonian ideology and policy, to the larger Wilsonian program of constructing, under American guidance, a postwar liberal-international order safe from traditional imperialism and socialist revolution« (s. 154), og videre: »It will become clear that the Wilsonian vision of a peaceful liberal-capitalist triumph over pre-liberal reaction, a triumph which was to make revolutionary-socialism unnecessary, was as central to the Administration's approach to the postwar politics of Eastern Europe and Russia as the same missionary vision had been to the determination of America's orientation to the German question at Paris« (s. 183).

¹²¹ Det er dog måske væsentligt at bemærke, at Levin i sin beskrivelse af de »straffende« elementer i Wilsons politik (s. 156–161) næsten udelukkende henter sine eksempler fra perioden efter Wilsons tilbagekomst, hvor han var i defensiven.

¹²² Jvf. note 78.

¹²³ Derimod er forfatterne enige om, at den af Wilson ønskede idealløsning var genetableringen af et liberalt styre à la Kerensky.

¹²⁴ Jvf. Mayer, *Politics and Diplomacy* . . . , s. 418, 424, 434, 447, 449, 451, 463, 464, 465, 466, 473, 477, 478–479.

¹²⁵ » . . . At the same time he (Wilson) gave Bullitt the green light to steal away secretly to Russia to sound out Lenin. . . . However, he (Wilson) lacked the courage and insight as well as the political and diplomatic support for a policy of positive accommodation with the Soviets« (Sst. s. 449).

¹²⁶ Sst. s. 466. – Wilson var undervejs til USA.

¹²⁷ Sst. s. 468: »Bullitt was no sympathisant or fellow-traveler. He had a reformer's instincts. . . . (He) knew that if the direct interventionists had their way with regard

Og endelig giver han følgende forklaring på opgivelsen af planen: »Paradoxically the March-April crisis strengthened rather than weakened the opponents of an accomodation with Lenin. For the first time since the German elections the specter of Bolshevism was once again haunting Central and East Central Europe. . . . Caught between a strong and established Right and an impatient but fledgling Left, and themselves baffled and frightened by events, Wilson and Lloyd George lost their nerve . . . they abandoned the Kerr-Bullitt plan in favor of the Nansen plan«. ¹²⁸ Mayer må altså mene, at Wilson i virkeligheden var villig til en de facto anerkendelse af den bolshevikkiske regering, men at dette blev umuliggjort takket være marts-april krisen, og dermed har han altså samtidig fået endnu en bekræftelse på en af sine hovedtheser.

Heroverfor står Levins fuldstændig nye fortolkning af Bullitt-missionen: Det er Levins klart dokumenterede opfattelse, at Wilson på intet tidspunkt var villig til en de facto anerkendelse af den bolshevikkiske regering, ¹²⁹ og at han derfor heller ikke på noget tidspunkt var positivt indstillet over for det forslag, Bullitt bragte hjem fra Moskva. ¹³⁰ Bullitt tog af sted til Rusland med et fredsforslag, der i alt væsentligt var identisk med et tidligere fremsat russisk forslag, ¹³¹ og som havde fået sin endelige udformning i samtaler mellem Bullitt, Phillip Kerr og Edward House. Russerne havde derfor ingen vanskeligheder ved at akceptere dette af dem selv tidligere fremsatte forslag endnu engang, og dette var netop også meningen med hele missionen: målet var en fredsslutning med bolshevikkerne. For dette ekstremt liberale standpunkt var der imidlertid slet ikke dækning i den øvrige amerikanske delegation: House havde handlet helt på eget ansvar. ¹³² Der var således ikke tale

to Russia they would also dictate the rest of the peace treaty along Carthaginian lines, with the concomitant result of either enthroning reaction or provoking revolution. On the other hand, a modus vivendi with Lenin was compatible with key tenets of the Wilsonian formula; the Russian people was entitled to choose its own form of government and the minority peoples were entitled to self-determination. Back of this plan was the unspoken assumption that indirect intervention would continue. . . . Whereas Lenin estimated that a truce would facilitate a survival of the Russian Revolution, Bullitt advocated it as an effective instrument of containment«. – Bemærk at det i virkeligheden ikke er Wilsons, men Bullitts intentioner, forfatteren tolker.

¹²⁸ Sst. s. 478-479.

¹²⁹ Jvf. Levins omfattende og overbevisende diskussion s. 197-220.

¹³⁰ For det følgende se Levins diskussion af Bullitt-missionen s. 213-220.

¹³¹ Resultatet af de såkaldte Buckler-Litvinov samtaler i januar 1919. Det er ved at sammenligne det forslag Bullitt medbragte med resultatet af Buckler-Litvinov samtalerne, at Levin har muliggjort sin ny fortolkning.

¹³² »Taken all in all, the evidence suggests that House and Bullitt were probably alone among the American Peace Commissioners in seeking to co-operate with the British in finding a *rapprochement* with the Soviets during February-March, 1919, on the basis of a *de facto* recognition of Lenin's regime in European Russia« (Levin, s. 215).

om en kursændring fra Wilsons side, da han gik ind for Nansen-planen: Han havde simpelthen aldrig akcepteret Bullitt-missionens præmisser.¹³³

Selv om det således på et centralt punkt er muligt at spille de to forfattere ud imod hinanden, er det dog måske nok så væsentligt at fremhæve, i hvor høj grad de er enige i deres vurdering af Wilson. Det er på ingen måde tilfældigt, at Levin som sine inspiratorer udtrykkeligt fremhæver Arno Mayer, Louis Hartz og William Appleman Williams.¹³⁴ Gælden til Mayer er, som vi har set, åbenlys, men ikke mindre afgørende synes påvirkningen fra udgiveren af *Studies on the Left* at have været.¹³⁵

William A. Williams gav med bogen *The Tragedy of American Diplomacy*¹³⁶ sit bidrag til den stadig standende diskussion om Amerikas udenrigspolitik. Han er i sin fortolkning af Wilsons udenrigspolitik temmelig eensidigt økonomisk orienteret, men netop herigennem opnår han at give en fremstilling, der er ganske blottet for de traditionelle »idealistiske« synspunkter. For Williams er Wilsons udenrigspolitik en konsekvent videreførelse af de synspunkter, der lå til grund for John Hays formulering af den åbne dørs politik: sikring af uhæmmet amerikansk økonomisk ekspansion. Og Folkeforbundet er på en måde kulminationen af denne politik: »Wilson aimed to use American power, inside and outside the League of Nations, merely to order the world so that such classical competition could proceed in peace. If this could be done, he was confident that American economic power could take care of the United States – and of the world.«¹³⁷

Også m.h.t. fortolkningen af Wilsons politik på fredskonferencen, må Williams siges i høj grad at foregribe sider af såvel Mayers som Levins analyser, thi også for Williams står revolutionstruslen som en afgørende udfordring til Wilsons politik: »The crisis completely disrupted Wilson's original peace program, making it necessary to delay the work of reforming the world under American leadership as part of sustaining America's own democracy and prosperity. First priority had to be

– Mayer lægger langt mindre vægt på House's rolle i forbindelse med Bullitt-planen, han taler kun om Bullitt-Kerr forslaget (jvf. note 128).

¹³³ »In short, the Bullitt-mission was probably doomed to fail from its inception, because both Bullitt and House had structured the mission around the mistaken assumption that Wilson's intention was to use a Prinkipo conference as a way to recognize a moderate Bolshevik regime in European Russia« (Levin, s. 218).

¹³⁴ Jvf. note 119.

¹³⁵ William A. Williams er professor ved University of Wisconsin og udgiver sammen med en række elever – han hører til »skole«-dannerne – et tidsskrift med den efter amerikanske forhold temmelig provokerende titel: *Studies on the Left*. Williams's måske kendteste bog er: *Russian-American Relations, 1781–1947*, New York 1952.

¹³⁶ Cleveland and New York 1959. Et par kapiteloverskrifter røber allerede, i hvilken retning påvirkningen af Levin går: *The Imperialism of Idealism* og *The Rising Tide of Revolution*.

¹³⁷ *The Tragedy of American Diplomacy*, s. 67.

given, at least temporarily, to the problem of checking the revolutions.¹³⁸ »Though it sometimes appeared vague, even irresolute and contradictory, Wilson did develop a general program to cope with the complex crisis. His objective was to structure the peace settlement so that America could provide the intellectual, moral, economic, and military power and leadership to reinvigorate and sustain the liberal way of life throughout the world. So strengthened, liberalism would effectively undercut, and ultimately defeat, its revolutionary and radical antagonists.¹³⁹

Centralt for både Mayers, Williams's og Levins analyser er således Wilsons placering som den økonomiske og politiske liberalismes forsvarende mod angreb fra både højre og venstre: »Wilson's personal dilemma symbolized the broader difficulties faced by classical liberalism»,¹⁴⁰ og det er derfor ikke så mærkeligt, at Levin som den tredje af sine inspiratorer anfører *Louis Hartz*, hvis bog om *The Liberal Tradition in America*¹⁴¹ jo netop er en lang diskussion af det konstituerende i den specielt amerikanske liberalisme og det samfund, der er udformet på dennes grund. Hartz ser det som noget afgørende, at det amerikanske samfund i modsætning til det europæiske ikke er opstået på en feudal samfundsstrukturs grund: Amerika har, som Tocqueville så det, aldrig haft nødig at gennemløbe en demokratisk revolution,¹⁴² amerikanerne har aldrig været stillet over for den opgave at bygge et nyt samfund på ruinerne af et gammelt. »We are reminded again of Tocqueville's statement: the Americans are »born equal«.¹⁴³

Konsekvenserne af denne særegne udvikling er mange, men en af de mest væsentlige i denne sammenhæng er socialismens manglende evne til at slå rod i USA.¹⁴⁴ Hvis socialismen og progressivismen står hinanden så fjernt, som Hartz hævder,¹⁴⁵ kan der være god grund til at spørge, om dette så i virkeligheden ikke var den egentlige årsag til Wilsons fiasko. Var han af ideologiske grunde allerede på forhånd dømt til at tabe? Var og er der ingen mulighed for at slå bro mellem den amerikanske liberalisme og den europæiske socialisme?¹⁴⁶

¹³⁸ Sst. s. 81.

¹³⁹ Sst. s. 82.

¹⁴⁰ Sst. s. 75.

¹⁴¹ *An Interpretation of American Political Thought Since the Revolution*, New York 1955.

¹⁴² Sst. s. 35.

¹⁴³ Sst. s. 66.

¹⁴⁴ Hartz analyserer dette problem i kapitel ni: *Progressives and Socialists*.

¹⁴⁵ Sst. s. 228-237, især s. 234.

¹⁴⁶ På dette punkt adskiller den amerikanske liberale reformbevægelse (progressivismen) sig efter Hartz's mening afgørende fra de tilsvarende europæiske bevægelser (jvf. note 145).

Det er således muligt at konkludere, at debatten om Wilsons udenrigspolitik stadig er lige aktuel, ikke blot fordi de problemer, Wilson blev stillet overfor, også er nutidens, men også – og måske nok så meget – fordi han selv og det han stod for er selve inkarnationen af den amerikanske liberalisme.

STUDIET AF INTERNATIONALE NEDRUSTNINGSFORHANDLINGER EFTER 1945 AF BERTEL HEURLIN

DEN MEST afgørende ændring i det internationale system som følge af anden verdenskrig var den stadig mere markerede dominans af to supermagter, Sovjetunionen og De forenede Stater. Bipolariteten blev manifesteret på mange måder, men tydeligst gennem udviklingen af militære apparater hos de to supermagter, hvis overlegenhed i våbnenes slagkraft, rækkevidde og mængde, i infrastruktur og i industriel og teknisk-videnskabelig udvikling var og er uomtvistet. Et eklatant udtryk for denne magtoverlegenhed fandtes i udviklingen af de moderne masseødelæggelsesvåben og fremføringsmidler. Opbygningen og udviklingen af atom- og senere brint-våben, af langtrækkende bombefly efterfulgt af missiler blev et udtryk for disse staters militære usårlighed over for øvrige stater, men samtidig et udtryk for en større gensidig militær trussel og gengældelseskraft.

Denne situation er baggrunden for de mange internationale nedrustningsforhandlinger, som har fundet sted efter anden verdenskrig, dels multilateralt, inden for De forenede Nationer og de hertil hørende underorganisationer, dels i specielle politiske og tekniske nedrustningskomiteer og arbejdsgrupper, og dels direkte bilateralt mellem staterne. FN har dog været den vigtigste ramme for forhandlingerne. Hvilken rolle har de spillet, og hvilken funktion har de haft?

I de første år efter krigen kan De forenede Nationer opfattes som et instrument for De forenede Stater til gennem en »Pax Americana« at fastsætte vilkårene i international politik for de øvrige stater i verden. Men Sovjetunionen gjorde sig i stigende grad gældende som et alternativ til en amerikansk domineret verden. Nedrustningsspørgsmålet var velegnet for begge supermagter til at demonstrere deres politik. Det er karakteristisk, at De forenede Nationers pagt indeholder meget lidt om nedrustning sammenlignet med Folkeforbundets mere omfattende in-